

Sygn. akt I C 1675/21

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 czerwca 2022 r.

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim, Wydział I Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący	Sędzia SO Alina Gąsior
Protokolant	staż. Izabela Małgorzaciak

po rozpoznaniu w dniu 5 maja 2022 roku w Piotrkowie Trybunalskim

na rozprawie

sprawy z powództwa S. T., A. T.

przeciwko (...) Bank (...) S.A. w W.

o ustalenie i zapłatę

- ustala, że umowa nr (...) o kredyt mieszkaniowy N. – H. zawarta w dniu 2 czerwca 2010 roku pomiędzy powodami S. T. i A. T. a (...) Bank (...) S.A. z siedziba w G. jest nieważna;
- zasądza od pozwanego (...) Bank (...) S.A. w W. na rzecz powodów S. T. i A. T. łącznie kwotę 190.098,91 (sto dziewięćdziesiąt tysięcy dziewięćdziesiąt osiem 91/100) złotych z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 31 października 2021 roku do dnia zapłaty;
- zasądza od pozwanego (...) Bank (...) S.A. w W. na rzecz powodów S. T. i A. T. kwotę 6.434,00 (sześć tysięcy czterysta trzydzieści cztery 00/100) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu w tym kwotę 5.400,00 (piec tysięcy czterysta 00/100) złotych tytułem kosztów zastępstwa procesowego.

Sygn. akt I C 1675/21

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 8 listopada 2021 r. powodowie S. T. i A. T., reprezentowani przez pełnomocnika, wnieśli przeciwko pozwanemu bankowi (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. o:

- zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów łącznie ewentualnie solidarnie kwoty 190.098,91 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 31 października 2021 r. do dnia zapłaty,
- stwierdzenie nieważności umowy kredytu hipotecznego nr (...)1- (...) waloryzowanego do (...) z dnia 2 czerwca 2010 r. zawartej pomiędzy powodami a poprzednikiem prawnym pozwanego,

ewentualnie, w przypadku nieuwzględnienia powyższych żądań:

- ustalenie, że postanowienia zawarte w § 1 ust. 2, § 8 ust. 5 i 6, § 13 ust. 1 i 2 i § 15 ust. 7 pkt. 2a umowy nr (...) z dnia 2 czerwca 2010 r. (klauzule waloryzacyjne) są bezskuteczne wobec powodów,

4. zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów solidarnie ewentualnie łącznie kwoty 50.000 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 31 września 2021 r. do dnia zapłaty tytułem nadpłaty powstałej na skutek wyeliminowania z umowy klauzul abuzywnych dotyczących waloryzacji;

a ponadto:

5. zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kosztów postępowania według norm przepisanych;

W uzasadnieniu pozwu powodowie wskazali, że w dniu 2 czerwca 2010 r. zawarli z poprzednikiem prawnym pozwanego umowę kredytu hipotecznego waloryzowanego kursem (...) w kwocie 119.093,48 CHF. Powodowie zakwestionowali umowę, wskazując, że zawiera ona klauzule abuzywne w zakresie odesłania do kursów walut obowiązujących w banku, zaś żadne z postanowień umowy nie określało zasad ustalania tych kursów walut, co przesądza o jednostronnej możliwości ustalania kursów walut przez bank. Powodowie podali, że zawierając umowy kredytu działali jako konsumenci, postanowienia umowne nie były z nimi indywidualnie uzgadniane, a klauzule waloryzacyjne dotyczące głównego świadczenia stron są niejednoznaczne. Kwestionowane klauzule powodują nieważność umowy w całości. Powodowie jako interes prawny w ustaleniu nieważności wskazali niepewność prawa oraz podnieśli, że wystąpienie z powództwem o świadczenie nie wyklucza powództwa o stwierdzenie nieważności umowy. Powodowie wskazali, że w sytuacji uznania za nieważną umowy kredytowej w całości przysługuje im zwrot wszelkich kwot zapłaconych bankowi. Powodowie do dnia 5 października 2021 r. spłacili pozwanemu tytułem spłaty kredytu kwotę 190.098,91 zł. Z kolei w przypadku uznania poszczególnych klauzul za niedozwolone i niewpływające na nieważność całej umowy, powodom przysługuje zwrot kwot przez nich nadpłaconych, które powodowie szacują na kwotę 50.000 zł.

W odpowiedzi na pozew pozwany (...) Bank (...) Spółka Akcyjna w W. reprezentowany przez pełnomocnika, wniósł o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie solidarnie od powodów na rzecz pozwanego zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty. Pozwany zakwestionował roszczenie co do zasady i co do wysokości, podnosząc zarzut nieudowodnienia. Pozwany podniósł także zarzut przedawnienia, wskazując, że wypłata kredytu i jego przeliczenie z (...) na PLN miały miejsce ponad 10 lat przed wytoczeniem powództwa, ewentualnie w części uiszczonych rat kredytowych na trzy lata przed wniesieniem pozwu. Pozwany wskazał, że umowa nie zawiera klauzul niedozwolonych, nie zostały spełnione przesłanki uznania jej za nieważną w całości, zaś żądanie zapłaty nie zasługuje na uwzględnienie w jakiegokolwiek części. Pozwany zakwestionował również interes prawny powodów.

Strony podtrzymały swoje stanowiska w toku postępowania.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 7 maja 2010 r. powodowie złożyli wniosek o udzielenie kredytu mieszkaniowego na kwotę 330.000 zł na okres 360 miesięcy. We wniosku wskazali, że wybierają spośród innych dostępnych walut jako walutę kredytu frank szwajcarski (...), a jako walutę spłat polski złoty.

/dowód: wniosek o udzielenie kredytu k.55-57/

W dniu 2 czerwca 2010 r. powodowie zawarli z bankiem (...) S.A. z siedzibą w G., umowę nr (...) o kredyt mieszkaniowy N.-H.. Umowa składa się z Części Szczególnej Umowy oraz Części Ogólnej Umowy. Część szczególna zawiera warunki udzielenia, spłaty i zabezpieczenia spłaty kredytu wnioskowanego przez powodów, podczas gdy część ogólna zawiera postanowienia o charakterze ogólnym, w tym o oprocentowaniu o walucie,.

Kredyt denominowany został udzielony w złotych w kwocie stanowiącej równowartość 119.093,48 CHF, jednak nie więcej niż 332.640 zł. Kredyt był przeznaczony na finansowanie kosztów budowy domu jednorodzinnego zlokalizowanego w miejscowości P.. (§ 1 ust. 1, 2 części szczególnej umowy)

Kredyt mieszkaniowy (...) jest udzielany w złotych. W przypadku kredytu denominowanego w walucie obcej, kwota kredytu w złotych zostanie określona poprzez przeliczenie na złote kwoty wyrażonej w walucie, w której kredyt jest denominowany, według kursu kupna tej waluty, zgodnie z Tabelą kursów obowiązującą w Banku z dnia uruchomienia środków, w momencie dokonywania przeliczeń kursowych. W przypadku kredytu denominowanego w walucie obcej: 1) zmiana kursu waluty oraz zmiana spreadu walutowego wpływa na wypłacane w złotych przez Bank kwoty transz kredytu oraz na spłacane w złotych przez Kredytobiorcę kwoty rat kapitałowo-odsetkowych, 2) ryzyko związane ze zmianą kursu waluty oraz zmianą wysokości spreadu walutowego ponosi Kredytobiorca, z uwzględnieniem § 13 ust. 3 oraz § 20 ust. 6, 3) Tabele kursów oraz informacje o wysokości spreadów walutowych udostępnione są Klientom Banku w następujący sposób: 1) aktualne: zamieszczone są na stronie internetowej Banku, wywieszone są na tablicy ogłoszeń Banku oraz na życzenie Klienta podawane są telefonicznie lub mailem; b) archiwalne: zamieszczone są na stronie internetowej Banku oraz na życzenie Klienta podawane są telefonicznie lub mailem. (§ 1 ust. 1-3 części ogólnej umowy)

W przypadku kredytu denominowanego w walucie obcej, wypłata środków następuje w złotych, w kwocie stanowiącej równowartość wypłacanej kwoty wyrażonej w walucie obcej. Do przeliczeń kwot walut uruchamianego kredytu stosuje się kurs kupna waluty obcej według Tabeli kursów obowiązującej w Banku z dnia wypłaty środków, w momencie dokonywania przeliczeń kredytowych. (§ 13 ust. 1, 2 części ogólnej umowy)

Oprocentowanie kredytu wynosiło 3,80667% p.a. (§ 1 ust. 8 części szczególnej umowy)

Oprocentowanie kredytu ustalane jest według zmiennej stopy procentowej, stanowiącej sumę odpowiedniej stopy bazowej, powiększanej o marżę Banku. Stopa bazowa odpowiada obowiązującej w ostatnim dniu roboczym przed dniem uruchomienia środków stawce LIBOR 3M w przypadku kredytów denominowanych w USD lub (...). Stopa bazowa ustalona w umowie o kredyt, obowiązuje do przedostatniego dnia włącznie, 3-miesięcznego okresu obrachunkowego. (§ 2 ust. 1, 2, 3 zd.1 części ogólnej umowy)

Okres kredytowania obejmował okres od 02.06.2010 do 10.05.2040 r. (§ 1 ust. 3 części szczególnej umowy)

W przypadku kredytu denominowanego w walucie obcej harmonogram spłat kredytu wyrażony jest w walucie, w której kredyt jest denominowany. Spłata następuje: a) w złotych, w równowartości kwot wyrażonych w walucie obcej, przy czym do przeliczeń wysokości rat kapitałowo-odsetkowych spłacanego kredytu stosuje się kurs sprzedaży danej waluty według Tabeli kursów obowiązującej w Banku z dnia spłaty, w momencie dokonywania przeliczeń kursowych, b) w walucie obcej z zastrzeżeniem lit c.: z walutowego rachunku prowadzonego przez Bank na podstawie pełnomocnictwa do rachunku – poprzez pobranie przez Bank należnych kwot, przelewem z walutowego rachunku prowadzonego przez inny bank, bezpośrednią wpłatę gotówkową przez Kredytobiorcę na rachunek obsługi kredytu, c) w celu zapewnienia spłaty raty kapitałowo-odsetkowej, w dniu wymagalności Kredytobiorca zobowiązany jest posiadać na rachunku walutowym kwotę wystarczającą do pełnej spłaty raty. (§ 15 ust. 7 części ogólnej umowy)

Całkowity koszt kredytu obejmuje wszystkie koszty wraz z odsetkami, innymi opłatami i prowizjami. Całkowity koszt kredytu może ulec zmianie w przypadku: 1) zmiany stopy bazowej w okresie kredytowania, 2) nieprawidłowej obsługi kredytu, 3) dokonania zmian zapisów w umowie o kredyt mieszkaniowy, 4) zmiany stawek prowizji pobieranych przez Bank za czynności bankowe, 5) zmiany przepisów prawa, 6) zmiany kursów walut, 7) zmiany wysokości spreadów walutowych (§ 6 ust. 1-2 części ogólnej umowy).

W przypadku kredytu denominowanego w walucie obcej, prowizje pobierane są w złotych, w równowartości kwot wyrażonych w walucie obcej. Do przeliczenia kwot prowizji z waluty obcej na złote, stosuje się kurs sprzedaży danej waluty według Tabeli kursów, obowiązującej w Banku w dniu zapłaty prowizji, w momencie dokonywania przeliczeń kursowych. (§ 8 ust. 5 i 6 części ogólnej umowy)

Zabezpieczenie spłaty kredytu ustanowić miała hipoteka kaucyjna do kwoty 498.960 zł na nieruchomości położonej w miejscowości P.. (§ 3 ust. 1 części ogólnej umowy)

Dnia 2 czerwca 2012 r. strony zawarły Aneks nr (...) do umowy kredytowej zmieniający m.in. stopę procentową dla zadłużenia przeterminowanego.

W dniu 3 lutego 2014 r. strony zawarły porozumienie w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 29 lipca 2011r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 165 poz. 984). Zgodnie z porozumieniem m.in. w odniesieniu do kredytu denominowanego lub indeksowanego do waluty innej niż waluta polska, Kredytobiorca może:

a) dokonywać spłaty rat kapitałowo-odsetkowych bezpośrednio w tej walucie, b) dokonywać w walucie, spłaty całości lub części kredytu, przed terminem określonym w umowie, c) wykonanie uprawnień z pkt, a i b, nie będzie wiązało się z żadnymi dodatkowymi kosztami (§ 1 ust. 1 porozumienia). Ponadto zgodnie z porozumieniem w odniesieniu do kredytów denominowanych w walucie obcej kwota kredytu wypłacana w złotych, zostanie określona poprzez przeliczenie na złote kwoty wyrażonej w walucie, w której bank jest denominowany, według bezgotówkowego kursu kupna tej waluty, zgodnie z Tabelą kursów obowiązującą w Banku w dniu uruchomienia środków, w momencie dokonywania przeliczeń kursowych, zaś w przypadku spłaty kredytu w złotych, spłata następuje w równowartości kwot wyrażonych w walucie obcej, przy czym do przeliczeń wysokości rat kapitałowo-odsetkowych spłacanego kredytu stosuje się bezgotówkowy kurs sprzedaży danej waluty według ostatniej Tabeli kursów obowiązującej w Banku w dniu spłaty (§ 3 ust. 2 i 4 pkt 1 porozumienia)

/dowód: umowa kredytu k.10-17, aneks do umowy kredytu k.70, porozumienie k.71/

Wierzytelność z tytułu umowy kredytu nabył w drodze cesji pozwany (...) Banku (...) S.A. z siedzibą w W..

/bezsporne/

Powodowie przeznaczili kredyt na budowę domu w miejscowości P., w którym obecnie mieszkają.

W czasie zawierania umowy kredytu powód prowadził działalność w zakresie handlu. Działalność była prowadzona pod innym adresem niż miejsce zamieszkania, tj. w B. na ul. (...). Kredyt nie był w żadnej części przeznaczony na działalność powoda.

Przed skorzystaniem z oferty banku (...) powodowie zapoznali się z ofertą 3 innych banków. Powodowie nie mieli wcześniej do czynienia z produktami finansowymi z elementem waluty obcej. Kredytobiorcy nie posiadali zdolności w zakresie kredytu złotówkowego na kwotę, jaką chcieli uzyskać. Pracownik banku (...) informował powodów o ryzyku kursowym, jednocześnie jednak zapewniał, że waluta franka szwajcarskiego jest stabilna, a wahania są niewielkie i kurs może spaść. Pracownik banku nie przedstawił powodom symulacji i wykresów przedstawiających, jak kurs kształtował się w przeszłości.

Bank przedstawił powodom umowę gotową do podpisania, powodowie nie mieli możliwości jej negocjacji. Nie było możliwości zabrania umowy do domu. Powodowie zapoznali się z treścią umowy w banku.

Powodom wypłacona została kwota kredytu w 4 transzach. Żadna transza nie była wypłacona we frankach. Wielkość rat była podawana we frankach. Powodowie otrzymywali harmonogram co kwartał. Bank przeliczał wysokości rat i pobierał je z konta powodów.

Powodowie nadal spłacają kredyt. Rata w tej chwili wynosi ok. 1.850 zł miesięcznie.

/dowód: zeznania powódki A. T. protokół k.141-142, zeznania powoda S. T. protokół k.142-143/

Bank uruchomił kredyt w wysokości 101.868,94 CHF. W okresie od 11 czerwca 2010 r. do 5 października 2021 r. powodowie spłacili kwotę 105.002,93 zł tytułem kapitału oraz 85.095,98 zł tytułem odsetek.

/dowód: zestawienie pozwanego k.20-23/

Pismem datowanym na dzień 8 października 2021 r. powodowie złożyli reklamację dotyczącą przedmiotowej umowy kredytu. Powodowie zakwestionowali ważność umowy, wskazując na abuzywność klauzul umownych w zakresie zasad ustalania kursów walut zawartych w § 1 ust. 2, § 8 ust. 5, 6, § 13 ust. 1 i 2 oraz § 15 ust. 7 pkt 2a umowy. Powodowie jednocześnie wezwali pozwanego bank do zapłaty nienależnych świadczeń w wysokości 190.098,91 zł w terminie do października 2021 r.

/dowód: reklamacja powodów wraz z potwierdzeniem nadania k.18-19/

Sąd ustalił stan faktyczny w oparciu o wyżej wskazane dowody. Postanowienia umowy kredytu łączącej strony były niesporne w sprawie. Legitymacja bierna pozwanego również nie budziła w ocenie Sądu wątpliwości. Sąd za wiarygodne uznał zeznania powodów, bowiem korespondowały ze zgromadzonym w sprawie materiałem dowodowym, były logiczne i konsekwentne, nie zawierały sprzeczności podważających ich wiarygodność.

Sąd na podstawie art. 235² § 1 pkt 2 i 5 kpc pominął wnioski powodów o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego z zakresu finansów i bankowości oraz wnioski pozwanego o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego z zakresu ekonomii, uznając, że żaden z nich nie miał znaczenia dla rozpoznania istoty sprawy. Wobec zasadności powództwa głównego postępowanie dowodowe obejmowało ustalenie kwoty nienależnie pobranego świadczenia przez bank od powodów, nie zaś ustalenie nadpłaty czy też wzajemnego rozliczenia stron. Ustalając wysokość zobowiązania, Sąd przyjął sumę spłaty podaną przez powodów, a wynikającą wprost z zestawienia wystawionego przez pozwanego, którego wiarygodności pozwany nie kwestionował, a w zakresie wyliczenia łącznej sumy dokonanych spłat nie przedstawił też żadnej merytorycznej argumentacji, uzasadniającej dokonanie innych niż powodowie wyliczeń. Natomiast w zakresie żądania ustalenia nieważności umowy wystarczająca była ocena prawna nie wymagająca opinii biegłego. Dla stwierdzenia niedozwolonego charakteru kwestionowanych postanowień umownych nie miało znaczenia, jak wyglądał obieg środków finansowych towarzyszący udzieleniu kredytu, pozyskiwanie przez pozwanego bank środków finansowych na ten cel, koszty finansowania akcji kredytowych dla kredytów indeksowanych/denominowanych kursem franka szwajcarskiego, czynniki wpływające na zmianę kursów walut czy też ustalenie różnicy między kursem pozwanego banku a kursem rynkowym. Powyższe okoliczności, na które powołuje się strona pozwana, leżą bowiem poza stosunkiem prawnym łączącym strony.

Sąd pominął dowód z zeznań świadków W. K. oraz I. J. w konsekwencji niewykonania przez pozwanego zobowiązania do wskazania aktualnego adresu zamieszkania świadków.

Sąd nie uwzględnił wniosku pozwanego o zawieszenie postępowania na podstawie art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. Sąd uznał, że nie istnieje zależność pomiędzy rozstrzygnięciem mającym zostać wydanym w przedmiotowej sprawie, a ewentualnym wynikiem postępowania toczącego się przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie zainicjowanej wnioskiem Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego ((...) I-4110-4/20). Istotne dla merytorycznego rozstrzygnięcia niniejszej sprawy kwestie były już przedmiotem licznych wypowiedzi judykatury, zarówno krajowej, jak i Trybunału Sprawiedliwości UE. W ocenie Sądu uwzględnienie wniosku pozwanego prowadziłoby w istocie do nieuzasadnionego przedłużenia postępowania o co najmniej kilkanaście miesięcy.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo zasługiwało na uwzględnienie w całości co do roszczenia głównego o zapłatę i ustalenie. Taki stan rzeczy czynił bezprzedmiotowym odnośnienie się do roszczenia ewentualnego.

I. Powództwo o ustalenie

Określone przez powodów żądanie ustalenia nieważności umowy znajduje swą podstawę prawną w treści art. 189 kpc, zgodnie z którym powód może żądać ustalenia przez Sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny.

1. *interes prawny*

Zdaniem Sądu, powodom przysługuje interes prawny w dochodzeniu ustalenia nieważności umowy. Rozstrzygnięcie pozwoli powodom uniknąć ewentualnych sporów w przyszłości w zakresie wysokości świadczenia pieniężnego należnego pozwanemu bankowi. Umowa z dnia 2 czerwca 2010 r. została zawarta na okres 30 lat i obecnie strony są nadal związane umową. Dopóki strony wiąże umowa, powodowie nie mogą domagać się rozliczenia umowy, bowiem żądania te zaktualizują się w przypadku ustalenia, że zaskarżone postanowienie umowne nie wiąże stron. Bez rozstrzygnięcia na przyszłość o zasadach rozliczenia kredytu, nie istnieje możliwość definitywnego zakończenia sporu. Rozstrzygnięcie roszczenia o ustalenie nieważności umowy zniesie stan niepewności strony powodowej w zakresie wysokości rat i sposobu ich rozliczania.

Sama możliwość wytoczenia powództwa o świadczenie nie wyczerpuje interesu prawnego w żądaniu ustalenia. Zakresem res iudicata objęta jest sentencja wyroku, zaś przesłankowe ustalenie nieważności umowy i zasądzenie na tej podstawie kwot nienależnie wypłaconego świadczenia, nie będzie zawierało ww. rozstrzygnięcia w sentencji. Może więc dojść do sytuacji, w której pozwany będzie zobligowany do zwrotu kwot rat, ale nadal będzie domagać się kolejnych rat kredytu na przyszłość, zaś powodowie będą zmuszeni bronić się kolejnym powództwem tym razem o ustalenie, bądź w sytuacji wypowiedzenia umowy – powództwem przeciwegzekucyjnym.

Ponadto kwestia ustalenia nieważności umowy będzie miała wpływ na roszczenie o wykreślenie hipoteki zabezpieczającej. Hipoteka wygasa na skutek wygaśnięcia wierzytelności (art. 94 ustawy o księgach wieczystych i hipotece), zatem dopiero ustalenie nieważności umowy kredytu spowoduje możliwość wykreślenia hipoteki z księgi wieczystej.

W konsekwencji należy przejść do oceny ważności zawartej przez powodów z pozwanym bankiem umowy kredytu.

2. ocena nieważności umowy

W zakresie roszczenia o stwierdzenie nieważności umowy kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej podstawowe znaczenie ma art. 58 kc. Nieważna jest czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy (art. 58 § 1 kc). Nieważna jest również czynność sprzeczna z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 kc). Jeżeli nieważnością jest dotknięta tylko część czynności prawnej, czynność pozostaje w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności wynika, iż bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby dokonana (art. 58 § 3 kc).

Oceniając ważność czynności prawnej nie można przypisywać dominującego znaczenia ani okolicznościom poprzedzającym zawarcie umowy, ani sposobowi jej wykonania. O ważności umowy orzeka się oceniając jej treść i cel z daty zawarcia umowy, a nie sposób jej faktycznego wykonania.

W zakresie roszczenia opartego na abuzywności poszczególnych postanowień zawartych w łączącej strony umowie kredytowej istotnymi są przepisy art. 385¹ kc. Przy stwierdzeniu abuzywności niektórych postanowień umownych umowa nadal może wiązać strony w pozostałym zakresie albo – o ile po stwierdzeniu abuzywności tych postanowień nie da się wykonać – umowa może być również uznana za nieważną.

Umowa łącząca strony stanowi umowę kredytu denominowanego. Kredyt denominowany jest kredytem, którego wartość wyrażona została w umowie w walucie obcej, ale uruchomiony został w walucie polskiej, a kredytobiorca dokonuje spłaty rat kapitałowo-odsetkowych również w walucie polskiej, po przeliczeniu według kursu wymiany walut na dany dzień.

W niniejszej sprawie wypłata i spłata miały następować w złotych przy zastosowaniu mechanizmu przeliczania z wykorzystaniem waluty obcej, w konsekwencji udzielony powodom kredyt był kredytem złotowym denominowanym do (...). W niniejszej sprawie zresztą kredytobiorcy potrzebowali środków na finansowanie zobowiązań w kraju, zaś

pozwany bank nie deklarował, że posiada środki w walucie obcej i gotów jest im realnie udostępnić. W ocenie Sądu waluta (...) wystąpiła w umowie tylko jako mechanizm obniżenia kosztów udzielanego kredytu, wiążący się z niższym oprocentowaniem naliczanym od środków w walucie obcej, do której kredyt został denominowany. Zresztą sama umowa posługuje się stwierdzeniem, że kredyt jest udzielany w złotych (§ 1 ust. 1 umowy).

Powyższego nie sanują późniejsze czynności faktyczne i prawne, a wszelkie czynności dokonywane po zawarciu umowy powinny podlegać rozliczeniu na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu. Wejście w życie ustawy antyspreadowej (tj. ustawy z dnia 29 lipca 2011 roku – o zmianie ustawy Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 165, poz. 984) nie spowodowało, że zamieszczone w umowie kredytowej klauzule waloryzacyjne, nieokreślające szczegółowo sposobu ustalania kursu waluty waloryzacji, przestały być abuzywne (por. uchwała Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 roku, sygn. akt V CSK 382/18, wyrok Sąd Apelacyjny w Białymstoku z 14 grudnia 2017 roku, sygn. akt I ACa 447/17). Przedmiotowa umowa była przez wiele lat wykonywana przez powodów, jednakże nie stanowiło to przeszkody do badania jej ważności i ostatecznie ustalenia, że była ona nieważna. Ograniczenia swobody umów obowiązują z mocy prawa i faktycznie nie wywołują skutku prawnego, jeśli żadna ze stron umowy jej nie zakwestionuje. W konsekwencji umowa sprzeczna z ustawą może zostać zawarta i być wykonywana, dopóki żadna ze stron nie wystąpi do sądu o stwierdzenie nieważności tej umowy ze względu na naruszenie art. 353¹ kc.

2.1. nieważność umowy kredytu z uwagi na klauzule niedozwolone

Sąd poddał ocenie klauzule umowne zawarte w § 1 ust. 2, § 8 ust. 5, 6, § 13 ust. 1 i 2 oraz § 15 ust. 7 pkt 2a umowy pod kątem spełnienia przesłanek z art. 385¹ kc i wywodzonych z tego skutków.

W zakresie ochrony praw konsumenta przed naruszeniami słuszności kontraktowej istnieją przepisy szczególne (w tym art. 385¹ - 385³ kc) wprowadzające instrument wzmożonej względem zasad ogólnych kontroli treści postanowień narzuconych przez przedsiębiorcę pod kątem poszanowania interesów konsumentów, a także szczególną sankcję mającą niwelować niekorzystne skutki zastosowania klauzul abuzywnych. Przepisy dotyczące nieuczciwych postanowień umownych stanowią implementację do krajowego systemu prawnego Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz.U.E.L 1993 Nr 95, str. 29) należy zatem odwołać się do znacznego dorobku orzeczniczego Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Kluczowa w tym zakresie jest wykładnia art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13, który nakłada na Państwa Członkowskie obowiązek zapewnienia, że nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków.

Zgodnie z art. 385¹ § 1-4 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (§ 1). Jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie (§ 2). Niezgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanej konsumentowi przez kontrahenta (§ 3). W większości analogiczne przesłanki uznania postanowień umownych za niedozwolone przewidują też przepisy art. 3 ust. 1 i 4 ust. 1 i 2 dyrektywy 93/13/EWG.

Najistotniejsze w ocenie klauzuli waloryzacyjnej jest wykazanie, czy rażąco narusza ona interesy konsumenta. Trzeba mieć przy tym na uwadze, że jest to jedyna przesłanka, której sformułowanie różni się w prawie krajowym i prawie wspólnotowym. Zgodnie bowiem z przepisem art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG warunki umowy, uznaje się za nieuczciwe, jeśli powodują znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta. Nie ma wątpliwości, że ścisła interpretacja przesłanki określonej w prawie polskim byłaby niezgodna z dyrektywą, dlatego konieczne jest uwzględnienie w rozszerzającej wykładni pojęcia „rażące naruszenie

interesów konsumenta”, tak by objęło ono sytuację „znaczącej nierównowagi praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta”.

Dla oceny abuzywności miarodajny nie jest sposób wykonywania umowy (sposób faktycznego wykorzystywania ocenianego postanowienia). Oceny, czy postanowienie umowne jest niedozwolone (art. 385¹ § 1 kc), dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (tak uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17).

W niniejszej sprawie powodowie, podpisując przedmiotową umowę kredytu, działali jako konsumenci, w tym również powód, którego działalność nie była związana z zawieraną umową kredytu. Zgodnie bowiem z treścią art. 22¹ kc za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową.

Postanowienia dotyczące indeksacji kredytu – zarówno dotyczące sposobu przeliczenia kwoty kredytu na franki przy wypłacie kredytu, jak też zadłużenia wyrażonego we frankach na złotówki podczas spłaty poszczególnych rat – określają świadczenia głównie stron. Dotyczą bowiem one bezpośrednio sposobu określenia kwoty wykorzystanego i spłacanego kredytu, a zatem elementów należących zgodnie z treścią art. 69 ustawy prawo bankowe do essentialia negotii umowy kredytu.

Obowiązek zapłaty bankowi prowizji przez kredytobiorcę z tytułu udzielonego kredytu również stanowi element głównego świadczenia kredytobiorcy względem banku. Wynika to z brzmienia art. 69 ust. 1 ustawy prawo bankowe. Prowizja stanowi element wynagrodzenia banku z tytułu udzielonego kredytu (umowa kredytu bankowego jest czynnością odpłatną).

Kwestionowane klauzule nie podlegały indywidualnym uzgodnieniom ze stroną powodową w jakimkolwiek zakresie. Pozwany bank, na którym spoczywał obowiązek wykazania, że postanowienia przedmiotowej umowy kredytowej dotyczące wypłaty oraz spłaty kredytu przy wykorzystaniu przeliczenia waluty obcej, także w zakresie w jakim odsyłały do sporządzonych przez niego Tabel kursów, były przedmiotem indywidualnych uzgodnień pomiędzy stronami, obowiązkowi temu w żaden sposób nie sprostał. W sprawie kluczowe jest jednak, że umowę zawarto z wykorzystaniem wzorca umownego wykreowanego przez bank, zaś kwestionowane klauzule stanowiły jej integralny i nie zmodyfikowany w żaden sposób element. Taki sposób zawierania umowy wyklucza możliwość indywidualnego wpływania przez konsumenta na treść powstałego stosunku prawnego, poza ustaleniem kwoty kredytu, ewentualnie wysokości oprocentowania, marży czy prowizji. Zaznaczyć bowiem należy, że wpływ konsumenta musi mieć charakter realny i rzeczywiście zostać mu zaoferowany. Pozwany nie wykazał zresztą, aby powodowi zaoferowano możliwość negocjowania postanowień umowy kreujących mechanizm indeksacji lub denominacji kredytu do (...). W ocenie Sądu indywidualnym uzgodnieniem umowy nie jest to, że po zapoznaniu się z ofertą banku, zaproponowaniu przez przedstawiciela banku lub pośrednika kredytowego kredytu frankowego, konsumenci złożyli wniosek o udzielenie konkretnego rodzaju kredytu. Indywidualnym uzgadnianiem postanowień umowy nie jest też akceptacja propozycji banku zawarcia takiej umowy, przyjęcie oferty nie oznacza realnej możliwości, wpływu na kształt postanowień umowy przygotowanych na wzorcu przez bank. W tym miejscu zaznaczyć należy, że zgodnie z art. 385¹ § 4 kc ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje.

Postanowienia określające główne świadczenia stron nie podlegają ocenie nieuczciwego charakteru wyłącznie w przypadku, gdy na podstawie badania indywidualnego możliwe jest uznanie, że zostały sformułowane przez przedsiębiorcę prostym i zrozumiałym językiem. Powyższe oznacza, że umowa winna przedstawiać w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu, do którego odnosi się dane postanowienie, a także, w zależności od przypadku, związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych postanowieniach, tak by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne (tak np. wyrok (...) z dnia 20 września 2017 r., w sprawie C-186/16, pkt 43 i 44).

W orzecznictwie krajowym przyjmuje się, że klauzule waloryzacyjne zawierające odniesienie do tabel kursowych banku, których treść ten bank miał sam ustalać wedle przyjętych przez siebie metod, nie określają wysokości świadczenia pieniężnego obciążającego powodów w sposób jednoznaczny i precyzyjny (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2019 r. III CSK 159/17 oraz z dnia 9 maja 2019 r. I CSK 242/18).

Klauzule waloryzacyjne przy wypłacie i spłacie kredytu zawarte są w § 1 ust. 2, § 8 ust. 5, 6, § 13 ust. 1 i 2 oraz § 15 ust. 7 pkt 2a umowy. Zgodnie z ich treścią:

- kwota kredytu w złotych zostanie określona poprzez przeliczenie na złote kwoty wyrażonej w walucie, w której kredyt jest denominowany, według kursu kupna tej waluty,
- do przeliczenia wypłaty środków w złotych, w kwocie stanowiącej równowartość wypłacanej kwoty wyrażonej w walucie obcej, stosuje się kurs kupna waluty obcej,
- do przeliczenia spłaty następuje w złotych, w równowartości kwot wyrażonych w walucie obcej, stosuje się kurs sprzedaży danej waluty,
- do przeliczenia prowizji w złotych, w równowartości kwot wyrażonych w walucie obcej, stosuje się kurs sprzedaży danej waluty

według Tabelą kursów obowiązującą w Banku z dnia uruchomienia środków, w momencie dokonywania przeliczeń kursowych.

Kwestionowane klauzule nie zawierają określenia konkretnego mechanizmu waloryzacji kwoty wypłacanej i spłacanej w PLN do waluty waloryzacji (...). Z umowy nie wynikało, aby kurs waluty wpisywany do tabeli kursów obowiązującej w banku w dniu przeliczania całej kwoty kredytu z (...) musiał przybrać wartość rynkową albo jakąkolwiek wartość możliwą do ustalenia i przewidzenia przez drugą stronę umowy. W konsekwencji uznać należało, że umowa kredytu nie przedstawiała działań mechanizmu wymiany waluty obcej, tak aby kredytobiorcy byli w stanie samodzielnie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla nich z umowy konsekwencje ekonomiczne. Na dzień zawarcia umowy powodowie nie wiedzieli, jaką kwotę otrzymają, ponieważ kwota kredytu jest uzależniona od kursu waluty w dniu wypłaty, ani jaką ostatecznie będą musieli zwrócić, skoro spłata ta była dodatkowo uzależniona od kursu pozwanego. Żadne przy tym ograniczenia swobody kształtowania kursu nie wynikały z umowy, zatem stosowanie jakichkolwiek praktyki w określaniu kursu waluty było swobodną decyzją pozwanego jako kredytodawcy i w każdej chwili mogło być dowolnie zmienione.

Treść powołanych wyżej postanowień umowy, zawierająca wyłącznie odwołanie się do tabeli jednostronnie tworzonej przez bank, nie wyjaśnia, w jaki sposób będzie kształtowana owa tabela, w szczególności na jakich danych ekonomicznych bank będzie się opierał, z jakiego źródła będą czerpane owe dane i na podstawie jakich przesłanek bank będzie dokonywał korekt uzyskanych danych (na jakich zasadach kształtowany będzie spread). Tego rodzaju informacje nie zostały zawarte również w innych punktach umowy. Z tej przyczyny – uwzględniając wymagania odnośnie do rozumienia pojęcia określenia głównego przedmiotu umowy w sposób jednoznaczny należy uznać, że analizowane postanowienia umowne, choć określają główne świadczenia stron, nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny, co otwiera drogę do kontroli ich abuzywności. Tym samym powyższa klauzula nie zawiera dostatecznych informacji pozwalających uzyskać konsumentowi wiedzę, co do tego, jak faktycznie kształtują się raty kredytu.

W ocenie Sądu zakwestionowane w sprawie niniejszej klauzule umowne nie mogą zostać uznane za jednoznacznie sformułowane w rozumieniu art. 385¹ § 1 zd. 2 kc, skoro na ich podstawie powodowie nie byli w stanie oszacować kwot, jakie w przyszłości będą zobowiązani świadczyć na rzecz banku i nie mogli zorientować się, w jakiej dokładnie sytuacji prawnej znajdują się na skutek zawarcia umowy i jakie potencjalne konsekwencje dla ich zobowiązań finansowych powstaną na gruncie przedmiotowych postanowień umownych.

2.1.1. niedozwolony charakter klauzul waloryzacyjnych

Dyrektywa 93/13 wymaga, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu wymiany waluty obcej, a także związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach dotyczących uruchomienia kredytu, tak by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne (wyrok (...) z dnia 30 kwietnia 2014 r. w sprawie C-26/13). Wyżej analizowane postanowienia umowy określając sposób ustalania kursu waluty, przewidują wyłącznie, że będzie się to odbywało według tabeli stosowanej przez bank. Postanowienie umowy, w którym bankowi przyznano uprawnienie do jednostronnego regulowania wysokości rat kredytu waloryzowanego kursem (...) poprzez wyznaczanie w tabelach kursowych kursu franka szwajcarskiego oraz wysokości tzw. spreadu (różnica między kursem sprzedaży i zakupu waluty obcej) przy pozbawieniu konsumenta jakiegokolwiek wpływu i bez wskazania w umowie sposobu ustalania kursów walut, rażąco narusza interesy konsumenta i jest sprzeczne z dobrymi obyczajami (tak np. Sąd Apelacyjny w Warszawie z dnia 13 marca 2019, I ACa 681/18). Klauzule te kształtują stosunek prawny łączący powoda z klientami w sposób naruszający równowagę kontraktową – zapewniający niedozwoloną przewagę profesjonalście, wykorzystującemu swoją pozycję kredytodawcy jako podmiotu silniejszego. Innymi słowy, zapewniając pozwanemu możliwość dowolnego kształtowania kursu waluty, naruszają w sposób rażący interesy konsumentów.

Działanie banku było również sprzeczne z dobrymi obyczajami, gdyż polegało na zatajeniu przed konsumentem istotnych informacji, dostępnych dla banku, które pozwoliłyby konsumentowi na podjęcie świadomej i rozważnej decyzji, na nieprzedstawieniu rzetelnych symulacji wykazujących wpływ wzrostu kursu franka na wysokość zobowiązań powoda i realny koszt kredytu. Bank nie zaproponował przy tym żadnych mechanizmów, które ograniczałyby ryzyko walutowe, uwzględniając słusze interesy obu stron umowy. Bank wykorzystał swoją przewagę informacyjną a także zaufanie, jakim konsumenci w Polsce obdarzali w tamtym czasie banki. Przetawione w niniejszej sprawie dowody, w świetle twierdzeń strony powodowej, nie dają podstaw do ustalenia, że bank wykonał obowiązek informacyjny w tym zakresie w sposób, dający stronie powodowej pełne rozeznanie co do istoty transakcji. Nie chodzi bowiem tylko o ogólną wiedzę, że kursy walut zmieniają się, ale o uwidocznienie, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływających z umowy konsekwencji ekonomicznych, w tym przyjęcia przez kredytobiorcę ryzyka kursowego, które z ekonomicznego punktu widzenia może okazać się dla niego trudne do udźwignięcia w przypadku dewaluacji waluty. Dla spełnienia wymogu przejrzystości informacje przekazane przez przedsiębiorcę powinny umożliwić przeciętnemu konsumentowi nie tylko zrozumienie, że w zależności od zmian kursu wymiany zmiana parytetu pomiędzy walutą rozliczeniową a walutą spłaty może pociągać za sobą niekorzystne konsekwencje dla jego zobowiązań finansowych, lecz również zrozumienie rzeczywistego ryzyka, na które narażony jest on w trakcie całego okresu obowiązywania umowy w razie znacznej deprecjacji waluty, w której otrzymuje wynagrodzenie, względem waluty rozliczeniowej. Ponadto przedstawienie konsumentowi jakichkolwiek informacji musi się odbywać w warunkach umożliwiających spokojne, niezakłócone zapoznanie się z nimi oraz swobodne ich przeanalizowanie. Powodowie nie zostali powiadomieni przez przedsiębiorcę o kontekście gospodarczym mogącym wpłynąć na zmiany kursów wymiany walut i nie mieli możliwości konkretnego zrozumienia potencjalnie poważnych konsekwencji dla jego sytuacji finansowej, które mogą wynikać z zaciągnięcia kredytu denominowanego w walucie obcej. Postępowanie dowodowe wykazało zaś, że bank wręcz zapewniał konsumentów, iż kredyt denominowany do waluty obcej jest produktem bezpiecznym, zaś waluta (...) stabilna.

Wobec powyższego należało uznać, że postanowienia w zakresie klauzul waloryzacyjnych umowy kredytu są abuzywne w rozumieniu art. 385¹ § 1 kc, a konsekwencją tego jest działająca ex lege sankcja bezskuteczności.

2.2. Skutki stwierdzenia niedozwolonego charakteru warunków umowy

Z przepisów art. 385¹ § 2 kc jak i z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG wynika, że skutkiem zasadniczym uznania postanowienia za niedozwolone jest brak związania konsumenta tym postanowieniem, co oznacza, że nie wywołuje ono skutków prawnych od samego początku i z mocy samego prawa, obowiązkiem sądu jest uwzględnienie tego

skutku z urzędu, zaś orzeczenie sądu stwierdzające abuzywność ma charakter wyłącznie deklaratoryjny. Dokonując rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie Sąd miał na uwadze stanowisko zaprezentowane w wyroku (...) z dnia 3.10.2019 r. wydanym w sprawie C-260/18 dotyczącej tego podobnego rodzaju umowy kredytu, co umowa stanowiąca przedmiot niniejszej sprawy.

W kredycie denominowanym kwota kredytu jest wyrażona w walucie obcej, a zostaje wypłacona w walucie krajowej według klauzuli umownej opartej na kursie kupna waluty obcej obowiązującym w dniu uruchomienia kredytu, zaś spłata kredytu następuje w walucie krajowej.

Zdaniem Sądu dalsze wykonywanie przedmiotowej umowy po wyeliminowaniu z niej w/w niedozwolonych postanowień umownych spowodowałoby taką modyfikację umowy łączącej strony, że prowadziłyby to do zmiany charakteru prawnego umowy, w tym oznaczałoby wykładnię sprzeczną z art. 65 kc. Wyeliminowanie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego i denominowanego do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR (bądź stopy referencyjnej odwołującej się do rynku międzynarodowego, jak w przedmiotowej umowie; stopa ta została później zastąpiona stawką LIBOR), jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż należy uznać ją za umowę o odmiennej istocie i charakterze, mimo iż nadal jest to tylko wariant umowy kredytu. Oznacza to, że po wyeliminowaniu tego rodzaju postanowień umownych utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co prowadzi do całkowitej nieważności umowy na podstawie art. 58 § 1 i 3 kc w zw. z art. 353¹ kc. Strony nie zawarłyby umowy kredytu złotowego oprocentowanego według stawki LIBOR (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 15 lipca 2020 r., VI ACa 32/19).

W miejsce postanowień uznanych za abuzywne nie wchodzi przepisy dyspozytywne, albowiem nie istnieją przepisy dyspozytywne wprost regulujące tę kwestię, a Sąd rozpoznający niniejszą sprawę uznając postanowienia umowne za niedozwolone nie posiada uprawnienia do ustalenia odmiennej treści praw i obowiązków stron umowy w tym zakresie (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28.09.21 r., I (...) 74/21). Sądy krajowe są zobowiązane wyłącznie do zaniechania stosowania nieuczciwego postanowienia umownego, aby nie wywierał on wiążących skutków wobec konsumenta, natomiast nie są uprawnione do nadawania mu nowej treści (por. wyroki (...) z dnia 15 marca 2012 r., C-453/10, z dnia 21 grudnia 2016 r., C- 154/15).

W konsekwencji Sąd uznał, że umowa kredytowa będąca przedmiotem sporu jest nieważna w całości, o czym orzekł jak w pkt I wyroku.

II. Roszczenie o zapłatę

W związku z uznaniem, że przedmiotowa umowa była nieważna od samego początku stronie powodowej należy się zwrot wszystkich świadczeń spełnionych w jej wykonaniu, albowiem uiszczanie wszystkich świadczeń przez powodów na rzecz pozwanego było bezpośrednio związane z realizacją nieważnej umowy. W ocenie Sądu konsekwencją nieważności umowy jest obowiązek zwrotu wszystkiego, co strona pozwana otrzymała od strony powodowej.

Zgodnie z art. 405 kc kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości. Natomiast zgodnie z art. 410 § 1 i 2 kc przepis ten stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego, tj. takiego, w którym ten, kto je spełnił nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia.

Dla aktualizacji roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia – poza wykazaniem jednej z kondykcji opisanych w art. 410 § 2 kc. wystarczające jest wykazanie samego przesunięcia majątkowego pomiędzy zubożonym (solvens) a wzbogaconym (accipiens) będącego następstwem spełnienia nienależnego świadczenia, gdyż ze swej istoty spełnienie tego świadczenia spełnia przesłankę zubożenia, zaś jego otrzymanie - kryteria wzbogacenia (tak też Sąd Najwyższy w wyrokach z 15 maja 2014 r., II CSK 517/13, LEX nr 1488794, z 29 listopada 2016 r., I CSK 798/15, LEX nr 2183475,

zob. także wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, LEX nr 2771344). Bez znaczenia w sprawie pozostawało to, czy pozwany faktycznie rozporządził środkami finansowymi otrzymanymi w ramach spłat rat kredytu, choćby na pokrycie własnych zobowiązań i nie zachodzi w tym wypadku potrzeba ustalenia, czy wzbogaciło ono odbiorcę (*accipiens*). Samo bowiem spełnienie świadczenia nienależnego jest źródłem roszczenia restytucyjnego.

Brak zastrzeżenia przez kredytobiorców zwrotu spełnianego świadczenia (rat kredytu) nie niweczył skuteczności roszczenia, gdyż jak wynika z art. 411 pkt 1 kc spełnienie świadczenia w wykonaniu nieważnej czynności prawnej rodzi obowiązek zwrotu, nawet jeżeli spełniający świadczenie wiedział, że nie jest do tego zobowiązany. W niniejszej sprawie podstawą prawną świadczenia była nieważna czynność prawna, która nie stała się ważna mimo spełnienia świadczenia, a w takim wypadku wiedza spełniającego świadczenie, że nie był do świadczenia zobowiązany, nie zwalnia odbiorcy świadczenia do jego zwrotu (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2018 r., I CSK 575/17, *Legalis* nr 1829409).

W sprawie nie znajduje również zastosowania również wyłączenie z art. 411 pkt 2 kc (zasady współżycia społecznego), albowiem skutki stosowania przez bank niedozwolonych postanowień umownych nie mogą podlegać ochronie prawnej. Świadczenie spełnione przez powodów w następstwie nieważnej umowy kredytowej nie może być kwalifikowane jako czyniące zadość zasadom współżycia społecznego, skoro to właśnie zastosowanie przez bank wzorca umownego zawierającego klauzule abuzywne należało oceniać w kontekście naruszenia dobrych obyczajów.

W art. 410 § 2 kc w sposób enumeratywny wymieniono cztery sytuacje (kondykcje) kreujące obowiązek zwrotu nienależnego świadczenia i komplementarne do niego roszczenie o jego zwrot. W sprawie znajduje zastosowanie teoria dwóch kondykcji, którą należy rozumieć jako konstruującą po obu stronach nieważnej czynności prawnej niezależne roszczenia o zwrot spełnionego świadczenia. T. stanowisko należy już uznać za ugruntowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego. W szczególności należy odwołać się w tej mierze do uchwały Sądu Najwyższego z 16 lutego 2021 r. (III CZP 11/20), w której wyjaśniono, że stronie, która w wykonaniu umowy kredytu, dotkniętej nieważnością, spłacała kredyt, przysługuje roszczenie o zwrot spłaconych środków pieniężnych jako świadczenia nienależnego (art. 410 § 1 kc w zw. z art. 405 kc), niezależnie od tego, czy i w jakim zakresie jest dłużnikiem banku z tytułu zwrotu nienależnie otrzymanej kwoty kredytu, czy też uchwały z 7 maja 2021 r. (III CZP 6/21, której Sąd Najwyższy nadał moc zasady prawnej), w której wyjaśnił, że jeżeli bez bezskutecznego postanowienia umowa kredytu nie może wiązać, konsumentowi i kredytodawcy przysługują odrębne roszczenia o zwrot świadczeń pieniężnych spełnionych w wykonaniu tej umowy (art. 410 § 1 w związku z art. 405 kc), zastrzegając jednocześnie, że kredytodawca może żądać zwrotu świadczenia od chwili, w której umowa kredytu stała się trwale bezskuteczna.

Roszczenia stron mają charakter odrębny (niezależny), co oznacza, że nie ulegają automatycznie wzajemnej kompensacji i konsument może żądać zwrotu w całości spłaconych rat kredytu niezależnie od tego, czy i w jakim zakresie jest dłużnikiem banku z tytułu nienależnie otrzymanej kwoty kredytu. W konsekwencji kwota łączna, jaką powódka spłaciła stanowi świadczenie nienależne.

Powodowie w okresie od zawarcia umowy do dnia 25 października 2021 r. zapłacili pozwanemu łącznie kwotę 190.098,91 zł. Ponieważ podstawa prawna tego świadczenia odpadła, zostało ono spełnione nienależnie i podlega zwrotowi.

Sąd nie uwzględnił zarzutu przedawnienia podniesionego przez pozwanego w zakresie roszczenia zapłaty.

W przypadku, gdy umowa jest nieważna, nie ma podstaw do rozróżnienia odsetkowej i kapitałowej części rat, gdyż w ogóle nie doszło do skutecznego ustalenia ratalnej spłaty, w konsekwencji zastosowanie ma 10-letni okres przedawnienia zgodnie z art. 118 kc w zw. z art. 5 ust. 3 ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw z dnia 13 kwietnia 2018 roku (Dz.U. z 2018 r. poz. 1104). Z uwagi na zastrzeżoną dla kredytobiorcy-konsumenta możliwość podjęcia ostatecznej decyzji co do sanowania niedozwolonej klauzuli umownej (i uniknięcia w ten sposób skutków nieważności umowy) albo powołania się na całkowitą nieważność umowy także wtedy, gdy mogłaby zostać utrzymana w mocy przez zastąpienie klauzuli niedozwolonej stosownym przepisem (por. wyrok (...) z 3.10.2019 r. w sprawie C - 260/18, pkt 55, 67), należy uznać, że termin przedawnienia roszczenia o zwrot nienależnie

spełnionego świadczenia może rozpocząć bieg dopiero po podjęciu przez kredytobiorcę - konsumenta wiążącej (świadomej, wyraźnej i swobodnej) decyzji w tym zakresie. Dopiero bowiem wtedy można przyjąć, że brak podstawy prawnej świadczenia stał się definitywny, a strony mogą zażądać skutecznie zwrotu nienależnego świadczenia (art. 120 § 1 zd. 1 kc) - (por. wyrok Sądu Najwyższego z 11.12.2019 r., V CSK 382/18, nie publ., uchwała Sądu Najwyższego z 16.02.2021 r., III CZP 11/20, lex 3120579, wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 22.04.21 r., C-485/19).

W niniejszej sprawie powodowie podjęli ostateczną decyzję co do powołania się na całkowitą nieważność umowy dopiero w dacie sporządzenia reklamacji, tj. w dniu 8 października 2021 r. W konsekwencji należało uznać, że termin przedawnienia w niniejszej sprawie jeszcze nie upłynął.

W rezultacie Sąd orzekł jak w pkt II wyroku, zasądzając od pozwanego na rzecz powodów dochodzoną przez nich kwotę, która uiszcili na rzecz Banku tytułem spłaty kredytu.

Na podstawie art. 481 kc Sąd zasądził od powyższej kwoty odsetki ustawowe za opóźnienie zgodnie z żądaniem pozwu od dnia 23 października 2021 roku, tj. od dnia następnego po upływie wyznaczonego w reklamacji terminu. Zobowiązanie do zwrotu świadczenia nienależnego należy do tzw. zobowiązań bezterminowych, w których termin spełnienia świadczenia nie jest z góry oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, wobec czego spełnienie winno nastąpić niezwłocznie po wezwaniu do wykonania zgodnie z art. 455 kc.

III. Koszty postępowania

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie przepisu art. 98 k.p.c., zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy. Powództwo zostało uwzględnione w całości, dlatego też Sąd zasądził od pozwanego na rzecz powodów całość poniesionych przez nich kosztów procesu. Na zasądzoną kwotę złożyły się: opłata od pozwu – 1.000 zł, opłata skarbową od pełnomocnictwa – 34 zł (2 x 17 zł), koszty zastępstwa procesowego – 5.400 zł. Zasądzona na rzecz powodów kwota tytułem zwrotu wynagrodzenia pełnomocnika została ustalona w wysokości jednej stawki minimalnej określonej w § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 265).

SSO Alina Gąsior

z/ odpis doręczyć pełnomocnikowi pozwanego